

Sabiedrības izpratne par intelektuālā īpašuma tiesībām

Publicēts: 18.01.2020.

Tieslietu ministrija, ņemot vērā Intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzības un nodrošināšanas pamatnostādnes 2015.–2020. gadam noteikto uzdevumu veikt aptauju par sabiedrības izpratni par intelektuālā īpašuma tiesībām, 2016. gada nogalē publicēja aptauju, ar mērķi izprast sabiedrības nostāju attiecībā uz intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzību.

Aptaujā kopumā piedalījās vairāk kā 230 respondenti, no kuriem 72.6% bija sievietes. Lielākā daļa jeb 49.4% aptaujas respondentu bija vecumā no 25 – 39 gadiem. 93.2% no aptaujas respondentiem bija augstākā izglītība, savukārt 57% jau iepriekš ir bijusi pieredze intelektuālā īpašuma tiesību jomā, piemēram, apmeklējot lekcijas par šo jautājumu vai saskaroties ar to darba ietvaros.

Aptaujas dalībnieki atzina, ka vislabāk izprot, kas ir autortiesības, preču zīmes un patenti, savukārt grūtības sagādā izpratne par dizainparaugiem, domēnvārdiem, komercnoslēpumiem un ģeogrāfiskās izcelsmes norādēm.

▫ Jautājumā par to, vai kādreiz ir sanācis iegādāties kādu viltotu preci vai lejupielādēt vai straumēt nelegālu saturu, 53.6% no aptaujas dalībniekiem atzina, ka ir nelegāli lejupielādējuši vai straumējuši filmas vai seriālus, 50.6% ir klausījušies nelegāli iegūtu mūziku, bet 38% – nelegāli lejupielādējuši datorprogrammu. 27,6% aptaujas dalībnieku pēdējo reizi to ir darījuši pēdējā mēneša laikā, kamēr 34.6% to ir paveikuši vairāk kā pirms 3 gadiem.

Datora drošības risks ir galvenais iemesls, kāpēc aptaujas dalībnieki (58.2%) ir izvairījušies no mūzikas, filmu un e-grāmatu nelegālas lejupielādes vai straumēšanas internetā, savukārt 37.6% to nav izdarījuši ētisku apsvērumu dēļ. Aptaujas dalībniekus vismazāk ir satraucis iespējamais sods par intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumu, 47.3% no aptaujas dalībniekiem uz jautājumu, vai tas ir kādreiz viņus atturējis no viltotu preču iegādes vai nelegālas lejupielādes, atbildēja noraidoši.

Aptaujas dalībnieki kā galvenos iemeslus, kāpēc persona izvēlas iegādāties viltotas preces vai nelegāli lejupielādēt vai straumēt ar autortiesībām aizsargātu saturu, norādīja to, ka oriģinālo preču vērtība ir pārāk augsta (73.8%), oriģinālā prece vai autordarbs konkrētajā tirgū nav pieejams (46%) vai autordarbs jau ir brīvi pieejams internetā un tam var viegli piekļūt (46%), kā arī to, ka nereti preču kvalitāte nav būtiska, jo prece ir domāta īslaicīgam patēriņam (24.1%).

Vairums aptaujas dalībnieku piekrita tam, ka intelektuālā īpašuma radīšana ir būtiska Latvijas ilgtermiņa ekonomikas attīstībai un labklājībai (84.4%) un autoriem un izpildītājiem būtu jāizmaksā atlīdzība, ja to darbi tiek lejupielādēti/straumēti internetā (82.3%). 61,6% no aptaujas dalībniekiem piekrita, ka viltotu vai pirātisku preču iegāde vai lejupielāde/straumēšana ir pielīdzināma zādzībai, kamēr domas dalījās par to, vai personai, kas maksā par interneta pieslēgumu, ir tiesības šo pieslēgumu izmantot, skatoties tādu saturu, kādu viņa vēlas (tostarp, izmantot t.s. *torrentus*, nelegālas interneta straumēšanas opcijas, u.tml.). 44.3% no aptaujas dalībniekiem piekrita vai drīzāk piekrita tam, kamēr 50.2% uzskatīja, ka norēķināšanās par interneta pieslēgumu personai nedod tiesības pārkāpt autortiesības, skatoties nelegālu saturu.

Kopumā aptaujas rezultāti ļauj secināt, ka intelektuālā īpašuma tiesību jautājumi ir būtiski arī sabiedrībai, jo lielai sabiedrības daļai ar tiem nākas saskarties ikdienā. Piemēram, uz veikala plauktos izvietotajām precēm ir norādīts uzņēmuma nosaukums vai logo, kas pārsvarā ir aizsargāts ar preču zīmi. Tāpat arī, skatoties filmu vai klausoties mūziku, tiek atskaņots ar autortiesībām aizsargāts darbs. Lai veicinātu un pilnveidotu sabiedrības izpratni par intelektuālā īpašuma tiesību būtību un nozīmīgumu, nepieciešams turpināt veikt dažādus informatīvus un izglītojošus pasākumus, kas interaktīvā veidā spētu pozitīvi ietekmēt sabiedrības ieradumus, piemēram, veicināt vēlmi iegādāties oriģinālas preces, nevis to viltojumus, vai straumēt legālus ar autortiesībām aizsargātus darbus.

